

### До проблеми формування духовної культури майбутнього художника-педагога

Пізнання й освоєння особистістю життєстверджуючих основ духовної культури свого народу є важливою актуальною проблемою сучасної системи мистецької освіти. Це зумовлює розгляд педагогічних умов формування духовної культури особистості в освітньому векторі, а також розробки чинників впливу різних видів пластичних мистецтв на розвиток "духовної культури" (за твердженням О. Рудинської).

Аналіз філософської думки Аристотеля, Платона, Ф. Бекона, Дж. Локка, І.В. Гьоте, Д. Дідро, Ф. Достоєвського, В. Соловйова, П. Флоренського, поглядів мислителя Г. Сковороди, просвітительських поглядів благочинних отців православ'я Августина Блаженний, Фоми Аквінського, а також науково-педагогічних парадигм сучасних учених В. Бондаря, В. Бутенка, І. Зязюна, О. Жорнової, С. Коновець, В. Кременя, Н. Ничкало, О. Отич, В. Орлова, В. Радкевич, С. Симоненко, Г. Сотської, І. Туманова, О. Шевнюк, О. Щолокової та ін. показав таке: а) у межах людського розуму поняття "духовність" є безмежне, як і сам дух безмежний; б) духовна культура особистості проявляється в її інтелектуальній і емоційно-психічній діяльності, способах дій розумово-практичної та творчої діяльності; в) ядром духовної культури складають загальнолюдські цілі і цінності, а також історично визначені способи їхнього сприйняття та форми досягнення (мистецтво, знання, уміння, навички, художньо-образне мислення, інтелект і моральна усталеність, естетичний світогляд, способи і форми спілкування тощо); г) мистецтво є невичерпним джерелом культурного, духовно-морального життя народу, в тому разі джерелом формування і розвитку духовної культури підростаючого покоління. Учені пов'язують проблему формування духовності особистості з формуванням її духовної культури.

У наукових працях учених духовність особистості визначається як специфічна потреба людини в пізнанні світу, самої себе та смислу призначення свого життя, що виявляється в багатстві внутрішнього світу особистості, її ерудиції, розвинених інтелектуальних та емоційних запитах, моральності. Науковці стверджують, що пізнання цінностей духовного буття людини раціонально не пізнається, а пізнаються безпосереднім переживанням особистістю як "одкровення від душі". Усвідомлення цінностей художньої культури народу, їхньої сутності – шлях й ефективний чинник формування духовної культури. Важлива роль в цьому процесі відводиться мистецтву з його світоглядною функцією та художньо-образною моделлю світу. Ця функція мистецтва є також освітньо-виховною. Вона впливає на процес засвоєння культурологічної, художньої інформації, зумовлює хід формування світоглядної позиції й становлення духовної культури особистості. Отже, ціннісно-орієнтоване пізнання мистецтва становить предметом у розгляді питань проблеми формування духовної культури майбутнього художника-педагога, котрий буде репрезентувати у своїй професійній діяльності художньо-образний зміст мистецтва, його функції, ціннісні орієнтації, як базової основи художньо-естетичного виховання, формування духовної культури особистості в нових умовах розвитку суспільства.

Проведений аналіз наукових доробок з окресленої проблеми засвідчує, що основним засобом виховання духовної культури особистості залишається мистецька освіта з її культуровідповідністю та світоглядною функцією [2;3]. У розгляді окреслених завдань, перш на-все, ми спираємося на фундаментальні теоретико-методологічні засади педагогіки мистецтва, дидактичні чинники формування духовної культури особистості, висвітлених в наукових працях О. Рудницької [1;3]. Обґрунтовуючи спрямованість наукового вектора з питань формування загальної та професійної культури студентів мистецьких спеціалізацій, учений зазначає: "Духовне відродження та оновлення суспільства ставить перед педагогічною наукою комплекс нових проблем. Серед них особливої уваги заслуговує посилення зв'язку між культурою та освітою, важливість якого зумовлена утвердженням ідеї самоцінності людської особистості, гуманістичної сутності національно орієнтованого світогляду молоді. На цьому шляху незмірно зростає роль майбутніх фахівців у галузі різновидів мистецтва - представників творчої інтелігенції країни, які значною мірою визначають рівень розвитку суспільної свідомості" [1]. Отже, О. Рудницька висвітлила передумови розгляду проблеми.

Типологізація суттєвих ознак структури навчально-пізнавальної діяльності студентів у процесі їхньої фахової підготовки показує, що зміст педагогічного процесу в системі "педагог - студент" складається із трьох основних аспектів освітнього вектора: передкомунікативного, комунікативного, посткомунікативного, котрі цілеспрямовані на становлення духовної культури та унікальності "духовного Я". У цьому освітньому векторі, процес формування духовної культури особистості, за визначенням О. Рудницької, "відбувається на різних рівнях процесу підготовки художників-педагогів: теоретичному, емпіричному, міжпредметному і внутрішньо-предметному, художньому і позахудожньому" [3]. Отже, у педагогічному процесі художньої підготовки фахівців нової генерації відбувається передача досвіду, розпредметнення його викладачем, а також опредметнення поданого досвіду студентом на різних етапах освітнього вектора, а саме на етапах навчання, пізнання, учіння та творчості, що взаємопов'язані між собою.

У педагогічній системі мистецької освіти центр методичної уваги завжди спрямований на індивідуальну діяльність студента. Особливість мистецької освіти у вимірах особистісно-зорієнтованого підходу вимагає моделювання процесу педагогічного управління й дидактичних умов протікання процесу художнього навчання та регуляції навчально-творчої діяльності окремого студента. У цьому разі ми не виключаємо умови педагогічної взаємодії в процесі колективного навчання. Однак, як репрезентує О. Рудницька, пріоритетним напрямком формування «людини культури» (за визначенням академіка І. Зязюна) становить освітнє завдання, що цілеспрямоване на формування й розвиток особистості з високим рівнем професійної здатності і компетентності, ядром якої є зрізи культурного начала: свободи, гуманності, творчості, духовності, адаптивності. Таке завдання окреслено О. Рудницькою в концептуальних засадах цільової комплексної програми досліджень "Психолого-педагогічні основи формування загальної та професійної культури студентів мистецьких спеціалізацій» [1]. Доцільність впровадження в систему художньої освіти розроблених вченим методологічних засад наукової організації навчально-виховного процесу, культурологічних, психолого-педагогічних концепцій розвитку особистості є незаперечною. Концептуальні засади О. Рудницької є

ціннісним орієнтиром для розгляду інноваційного змісту методичних настанов в освітньому векторі художньої підготовки студентів. Базовим науковим підґрунтям у розгляді проблеми становлять також концептуальні погляди, висвітлені вченими в монографії "Мистецтво у розвитку особистості" (2006 р.). У змісті матеріалів монографії викладено основні фактори формування духовної культури особистості, а саме: світоглядна спрямованість, професійна компетентність, художньо-естетичне осягнення світу, духовність, особистісна культура. Учені вважають, що найважливішим фактором формування духовності має бути освітній вектор вироблення світоглядної культури особистості через сприйняття духовно-утилітарного культурного досвіду та практичне утвердження його в сфері особистої життєдіяльності. Особистість, що осмислює та засвоює певний культурно-естетичний досвід, як уважають учені, "безпосередньо стикається зі сферою мистецької освіти, яка здійснює визначальний вплив на розвиток інтелектуально-емоційних компонентів духовного становлення особистості" й подальше переконливо наголошують, що сфера мистецької освіти "сприяє формуванню цілісного культуровідповідного світосприйняття та реалізації його у духовно-практичній діяльності" [2, 148]. Саме такий методологічний підхід є предметом розгляду змістових засад дидактики мистецтва в освітньому векторі підготовки художника-педагога в тих підструктурах педагогічного процесу, що є найбільш доцільними для мети нашого дослідження. Таким педагогічним процесом є навчально-творча практика. Навчально-творча практика студентів в умовах природного середовища, безпосередньо в культурному, художньому просторі, за нашим переконанням, є саме найбільш продуктивною формою введення студентів у світ художньо-культурних, національних цінностей українського народу не формалізовано, як це здійснюється в умовах аудиторних занять, а найбільш продуктивно. Культурно-пізнавальна, художньо-творча діяльність студентів під час проходження навчально-творчої практики становить предмет наукового розгляду питань з окресленої проблеми. З огляду на це, ми розробили педагогічну метамодель підготовки майбутніх художників-педагогів в освітньому векторі «навчання – пізнання – учіння – творчість» з індивідуальною траєкторією кожного студента. Суттєвими складовими метамоделі становлять структурно-змістові компоненти дидактичного забезпечення та супроводу навчально-пізнавальної, художньо-творчої діяльності студентів і комплекс методичних настанов. Структурний зміст компонентів метамоделі освітнього вектора доповнюється методикою художнього навчання, методичними настановами, зміст яких спрямовано не тільки на формування здатності професійного ремесла художника, а й на вирішення завдань формування та розвитку духовної культури особистості.

Розгляд основних аспектів методики художнього навчання в полі окресленої проблеми потребує подальшого окремого викладу педагогічних позицій автора.

### **Література**

1. Про концептуальні засади цільової комплексної програми досліджень «Психолого-педагогічні основи формування загальної та професійної культури студентів мистецьких спеціалізацій»: Постанова Президії Академії педагогічних наук України від 31 січня 1996 р. Протокол № 1-7/1-1. Додаток до протоколу: Цільова комплексна програма за підписом О.П. Рудницької.

3. Мистецтво у розвитку особистості: Монографія. / За ред., передмова та післямова Н.Г. Ничкало. – Чернівці: Зелена Буковина, 2006.

3. Рудницька О.П. Педагогіка: загальна та мистецька: Навчальний посібник // О. П. Рудницька. – Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2005. – 358 с.